

Rosa Congost

**ELS EFECTES SOCIALS I ECONÒMICS
DE LA GUERRA DEL FRANCÈS
A LES CORMARQUES GIRONINES**

Des del primer moment vaig intuir que, malgrat la seva senzillesa, el títol que se'm proposava –i que, de fet, vaig consensuar amb els organitzadors d'aquest cicle de conferències– m'obligaria a obrir alguns interrogants. Vaig acceptar el repte que això suposava, tot sabent que molts d'aquests interrogants quedarien sense resposta. Perquè és evident que tota guerra té uns efectes socials i econòmics sobre la societat que la sofreix, però el que no és tan clar és que aquests efectes siguin fàcils de destriar i d'analitzar. La Guerra del Francès, a més, es troba situada en una conjuntura de grans canvis socials i econòmics, podríem dir-ne estructurals, a tot Europa. De manera que podem apropar-nos al tema des de diferents escales d'observació, que van des de l'anàlisi dels efectes socials i econòmics de la Guerra del Francès a nivell estrictament local, a la ciutat de Girona, per exemple, als efectes socials i econòmics de la Guerra del Francès en el conjunt de l'estat espanyol.

Us convido, per començar, a realitzar un petit exercici d'imaginació. Imaginem que no s'hagués produït, fa dos-cents anys, la Guerra del Francès. La societat gironina actual, seria molt diferent del que és ara? Podem ampliar el marc d'observació a la societat catalana i, també, al conjunt de l'estat espanyol. Serien molt diferents del que són ara? Sempre és inquietant respondre a aquest tipus de preguntes, que de fet, els historiadors tendim, amb raó, a autoprohibir-nos. Però, un cop plantejat, no veig gaire motius, en el nostre cas, per inclinar-nos rotundament per al sí. En part, perquè el fenomen de la Guerra del Francès, i el seu desenllaç final, tenen molt a veure amb el context europeu de l'època. En realitat, resultaria més fàcil respondre positivament

a una pregunta molt més àmplia, relativa a un fenomen en el qual els habitants de Girona no hi haurien jugat cap paper. Si no s'hagués produït la Revolució Francesa, la societat gironina actual, seria molt diferent del que és ara? A molts historiadors aquesta pregunta ens provoca, de fet, menys incomoditat que la primera. En part, perquè malgrat els successius debats historiogràfics entorn d'aquest esdeveniment, o potser per aquest motiu, no ens sabem imaginar les societats europees contemporànies sense les profundes petjades que va deixar-hi —o tenim assumit que va deixar-hi— la Revolució Francesa. No en va, la comunitat historiogràfica internacional va convenir fa molts anys en situar en aquest procés la fi de l'època anomenada moderna i els inicis de l'època contemporània.

I és precisament perquè la Guerra del Francès, intrínsecament unida a la Revolució Francesa i per tant inexplicable sense aquest esdeveniment, no va impedir que les societats del segle XIX que la van viure es desenvolupessin de la manera que ara ens sembla que aquella Revolució havia anunciat que es desenvoluparien, que aquell episodi bèl·lic pot ser vist i imaginat, dos-cents anys després, com una mena de parèntesi en la història de les societats que la van conèixer. I és aquesta circumstància la que fa que ens puguem plantejar que segurament la societat i l'economia gironines d'avui no serien massa diferents si la societat gironina de fa dos-cents anys no hagués conegut aquell esdeveniment bèl·lic.

Ara bé, amb aquest plantejament no estem pas dient que aquella Guerra no va ser important ni molt menys que no va deixar petjades profundes en tots els gironins que van viure —o sobreviure— a la regió de Girona durant el període 1808-

1814. El títol de la conferència ens obliga a centrar-nos en les possibles petjades de la Guerra en la població, l'economia i el conjunt de la societat gironines. Però abans d'endinsar-nos en aquesta societat concreta voldria esbossar el marc de reflexió general que la historiografia catalana ens proposa per abordar el problema que estem plantejant.

I ho farem de la mà de Josep Fontana, bon coneixedor i sintetitzador del període. En el seu llibre *La crisi de l'Antic Règim i la industrialització*, aquest historiador, fa uns anys, es va formular, a escala catalana, les dues preguntes que ara ens ocupen. Per a la primera, sobre els costos econòmics de la Guerra del Francès a Catalunya, Josep Fontana, després d'haver comentat l'alt cost representat pel subministrament d'aliments per a les tropes, oferia aquesta resposta: “la veritat és que la Guerra es va pagar sobretot amb els tributs, emprèstits i exaccions que es van treure dels camperols”. El camp, més que les ciutats, haurien suportat els costos de la Guerra. I entre els habitants del camp, els grups socials més desfavorits n'haurien estat les principals víctimes. Pel que fa a les conseqüències socials de la Guerra, Josep Fontana també es fixava en el món rural, tot assenyalant, com a fenomen més important i decisiu, una acceleració en el procés de trencament de la societat d'antic règim i en la preparació de la societat cap a la revolució liberal. Escoltem-lo:

“Els pagesos van aprendre que eren discutides la legitimitat dels drets senyoriais i del delme, i el cas és que a partir d'aleshores es resistiren a pagar-los”

I, més endavant, d'una manera més literària:

“...les llavors d'un futur diferent del vell ordre establert van quedar sembrades i van anar germinant sota terra”.

La mescla de les dues idees que acabem de citar resulta especialment explosiva si la situem en el context historio-gràfic espanyol i europeu: estem parlant d'una guerra contra França, el país que passaria a representar en la historiografia espanyola i europea dels segles XIX i XX el model ideal –segurament idealitzat– de fi de l'antic règim. La tesi apuntada per Fontana no només té en compte la difícil situació econòmica viscuda durant la Guerra sinó també l'impacte psicològic que podia tenir en els pagesos catalans l'experiència del domini francès i la seva influència en el nucli de les transformacions socials del segle XIX.

Els coneixements sobre la societat gironina de finals del segle XVIII i començaments del segle XIX són encara molt insuficients. Ara bé, la recerca de les darreres dècades ens obliga a repensar el tema que avui ens ocupa, i també a confirmar i, alhora, matisar, algunes de les idees contingudes en les respostes que oferia Josep Fontana en la seva síntesi. Podem fer-ho, a partir de dues constatacions sobre les dues coordenades –l'espai i el temps– en què és necessari situar i emmarcar tot fenomen històric:

- a) Primera constatació: entorn de l'espai. Cada vegada és més evident que la ciutat de Girona de començaments del segle XIX, potser més que altres futures capitals de província, no pot ser estudiada de forma aïllada, al mar-

ge de la regió que l'envolta. Si parlem d'efectes socials i econòmics de la Guerra del Francès sobre la societat gironina, hem de parlar d'uns efectes que van afectar la ciutat i el camp. Josep Fontana ja havia insistit en la necessitat de fixar-nos en el món rural. Aquesta territorialitat no és específica del fenomen de la Guerra. Es pot estendre també a altres fenòmens socials que van precedir-la i seguir-la, com l'anomenada crisi de l'antic règim i l'anomenada revolució liberal. Seria un error, doncs, analitzar la història de la ciutat d'aquest període des d'una perspectiva exclusivament municipal.

- b) Segona constatació: entorn del temps. Cada vegada és més evident que la societat de finals del segle XVIII era molt més dinàmica i molt més moderna del que la conceptualització com a “societat d'antic règim” ens podria fer pensar. Cada vegada hi ha més estudis que demostren no només el caràcter radical d'algunes transformacions econòmiques del segle XVIII –que coneixem des de fa anys, gràcies a l'obra de Pierre Vilar– sinó també del conjunt de transformacions socials que les van acompanyar.

Aquestes dues idees han canviat força, en les darreres dècades, la nostra visió de la societat gironina de finals del segle XVIII i començaments del segle XIX i també, en conseqüència, la nostra caracterització del trànsit de la regió de Girona d'una societat d'antic règim a la societat liberal del segle XIX. Han influït, doncs, i molt, en la forma de preguntar-nos si, i fins a quin punt, les guerres de finals del segle XVIII i XIX van poder incidir en la manera de concretar-se aquest trànsit.

Radiografia de la societat gironina: finals del segle XVIII i començaments del segle XIX

Com era la societat gironina a finals del segle XVIII i començaments del segle XIX? Fixem-nos, primer, en la ciutat de Girona. Sabem que no era una gran ciutat, que ni tan sols albergava la suma de 10.000 habitants. Els testimonis de l'època coincideixen en remarcar un altre fet: la importància de l'Església, tant en termes quantitius com en termes qualitius. És a dir, tant en termes de nombre d'eclesiàstics que hi residien, com en termes de rendes i ingressos que percebien el conjunt d'institucions eclesiàstiques. Aquesta importància havia disminuït una mica a partir de 1798 gràcies al procés desamortitzador de Godoy. Durant aquest procés, s'havia fet visible no només l'existència d'algunes fortunes comercials importants, sinó també l'atracció que molts comerciants gironins sentien per la terra, fenomen que es repetiria també en les desamortitzacions del segle XIX, i que reflecteix una altra característica indiscutible de la societat gironina d'aquells anys: la terra era, amb diferència, la principal font de riquesa. La industrialització, el gran canvi associat a la història europea contemporània, arribarà força més tard. L'aprofitament de l'energia hidràulica de l'eix Girona - Santa Eugènia - Salt no serà una realitat fins a la dècada de 1840. Abans de la Guerra del Francès, la fàbrica més important de la ciutat i la regió era el Reial Hospici.

De fet, és aquesta importància de la terra i de l'agricultura el que fa difícil parlar de l'economia i la societat gironines, a finals del segle XVIII, sense fer referència al camp,

a la regió de Girona. El que aleshores era conegut, administrativament parlant, com el Corregiment de Girona, coincidia força amb el Bisbat de Girona i abraçava bàsicament les actuals comarques del Gironès, Pla d'Estany, la Garrotxa, la Selva, l'Alt Empordà i el Baix Empordà. Segons el Cens de Floridablanca, realitzat el 1787, vivien en aquest territori prop de 150.000 habitants, xifra que permet relativitzar el paper de capital de la ciutat de Girona. El pes del món rural és indiscutible. La majoria de la població pertanyia al grup de “labradors” o “jornaleros”. La simple lectura del nombre d'efectius de cada grup ha pogut donar lloc a alguns equívocs. Per exemple, el percentatge de “labradors” del Corregiment de Girona és molt més baix que en el conjunt de Catalunya. En canvi, el percentatge de “jornaleros” és significativament més alt. Els que estem habituats a treballar amb escriptures notariales de l'època podem explicar aquest fet. Podem corroborar que, en efecte, “pagès” –*labrador* en castellà– i “treballador” són les etiquetes que apareixen majoritàriament a les escriptures gironines, però també que la paraula “pagès” aquí, vull dir a la regió de Girona, es limita a qualificar només una part de la població que en altres llocs de Catalunya mereixeria aquest adjectiu. Aquí només rebien el títol de pagès els habitants d'un mas, ja fos en qualitat de propietaris o en qualitat de masovers. Les dades del cens de Floridablanca ens recorden, de fet, que en l'espai rural gironí no hi havia només masos. Els anomenats treballadors, més nombrosos que els pagesos, sovint eren propietaris d'una casa i unes peces de terra. La diferència més important entre pagesos i treballadors és que aquesta casa i aquestes peces de terra no arribaven a ser

considerades com a mas. En certa manera, podríem assimilar el grup de treballadors als camperols dels quals parlava Fontana, per a referir-se als grups socials més desafavorits del camp. Però sabem que alguns treballadors van prosperar i també que molts pagesos masovers vivien en condicions molt precàries i difícils.

Podem fer una aproximació molt més precisa a la societat gironina del 1795 gràcies a un nou cens, relatiu a més de 200 municipis del Corregiment, elaborat amb motiu de la Guerra Gran. La llista tenia en compte que molts dels propietaris de masos que encara s'autodefinien com a pagesos eren, de fet, rendistes. Els avantatges d'aquesta nova classificació social, sobre la qual ens oferia el cens de Floridablanca, és que en aquesta ocasió les "etiquetes" van ser decidides per un grup de gironins, els que constituïen la Junta de Girona. La seva proposta constitueix una mena d'esmena global al cens de Floridablanca, que hagués agradat molt a Pierre Vilar, el qual en el seu moment va lamentar i comentar les dificultats inherents a aquella font. Els membres de la Junta eren conscients que calia diferenciar entre pagesos propietaris i pagesos masovers i, pel que fa als treballadors, sabien que molts d'ells pagaven cadastre i que eren, de fet, petits propietaris. El comentari és clar:

"Los que pasan de meros Jornaleros pero que no se consideran por un menestral inferior."

L'estudi d'aquestes llistes deixa intuir que, a l'entorn d'una ciutat de Girona relativament estancada, hi hauria una regió agrària amb un gran dinamisme. Sabem que, efectivament, cada any es concedien centenars de contractes emfitèutics de petites parcel·les de terra que permetien establir

joves matrimonis en el món rural. El camp gironí no repel·lia, més aviat oferia atractius.

No és casual que, en aquest context dinàmic, els membres de la Junta de Girona proposessin dues etiquetes noves per a definir dos grups socials: els anomenats hisendats –és a dir, propietaris rendistes, sovint d’origen pagès– i els menestrals –treballadors enriquits. Després de la Guerra del Francès, les dues etiquetes hauran fet fortuna. Els hisendats, una paraula amb evidents ressonàncies rurals, haurà passat a ser l’etiqueta preferida per definir els membres de la burgesia gironina. Els menestrals, una paraula amb clares ressonàncies urbanes, haurà passat a ser l’etiqueta preferida per definir els petits propietaris del camp gironí.

Demografia, economia, psicologia col·lectiva

Reprenem, doncs, el plantejament inicial: l’anàlisi històrica dels efectes socials i econòmics de tot esdeveniment bèl·lic requereix tenir en compte, en una enumeració ràpida de possibles conseqüències d’una guerra, de qualsevol època i en qualsevol espai, diferents tipus de petjades. En la demografia, en l’economia, en la psicologia col·lectiva... tots tres tipus de petjades condicionen la fisonomia d’una societat. Intentarem concretar en l’espai gironí els aspectes més significatius a l’entorn de cadascuna d’aquestes variables.

1. Sobre les pèrdues demogràfiques

En primer lloc, és clar, la petjada en la demografia, que es pot calcular en el nombre de morts, en la reducció de naixe-

ments i de matrimonis, i els seus efectes a mig i a llarg termini, en el probable augment de persones inactives, i els seus efectes immediats en l'activitat econòmica. Els historiadors han situat en el període de la Guerra del Francès un període de gran mortalitat, com era d'esperar, però també advertixen que entre els llistats dels morts als hospitals de la ciutat n'hi ha molts que, de fet, no haurien figurat mai abans entre els llistats dels veïns elaborats anteriorment. D'altra banda, la piràmide d'edat de la població gironina construïda a partir de les dades del cens de 1857, considerat el primer cens modern, reflecteix la minva de naixements del període. Fins i tot si es confirmessin algunes hipòtesis de treball recentment esbossades, segons les quals el creixement de la població catalana durant la primera meitat del segle XIX hauria estat molt menys important del que fins ara havíem pensat, també seria difícil imputar aquest lent creixement a la Guerra. S'haurien de treballar paral·lelament altres hipòtesis associades al conjunt de les transformacions socials i econòmiques de la societat, que també han estat avançades per alguns demògrafs, com la d'una minva important, pionera en relació a altres àrees de la resta de l'estat espanyol, però comparable a l'àrea francesa, de la taxa de natalitat.

2. Sobre els efectes directes en l'economia

El segon tipus de petjada, la petjada en l'activitat econòmica, també pot presentar diferents vessants: les guerres poden generar processos de ruïna i processos d'enriquiment, poden tendir a augmentar o disminuir les diferències socials en els nivells de riquesa. Però no només això: les guerres poden frenar processos de transformació econòmica important o

poden accelerar-los. Els historiadors de l'economia fa temps que treballem amb la hipòtesi que sovint és la necessitat la que estimula avenços tècnics inesperats.

Quan pensem en els possibles efectes econòmics d'una guerra en una societat agrària i ramadera, com era la gironina, pensem, en primer lloc, en la possible ruïna i empobriment d'una part de la població, durant la guerra i, en segon lloc, en les possibles dificultats de recomposició de les rendes familiars. Sobre el primer punt, és evident que la Guerra devia provocar algunes destrosses significatives. Els protocols notariais del conjunt de la regió dels anys 1815 i 1816 reflecteixen un volum força important i significatiu de compravendes de masos i cases derruïdes, però no hi manquen compradors interessats i en termes generals, la recomposició sembla que és molt ràpida. La disminució de preus de blat que es produeix durant la dècada de 1820, que és més notable si tenim en compte els elevats preus del blat durant el període bèl·lic, ha permès als historiadors parlar d'uns anys de depressió agrària que, tot i no poder ser imputables a la Guerra, haurien pogut fer encara més difícil la recuperació de l'economia d'aquelles societats, com la gironina, que l'haurien patit.

Però algunes recerques recents ens frenen a l'hora de parlar sense matisos de les dificultats i les misèries de la postguerra. Us en donaré un exemple concret. Estem treballant, aquests dies, sobre una font notarial molt rica: els capítols matrimonials. Es tracta d'escriptures formalitzades davant notaris que contenen tot tipus de clàusules referents als matrimonis. El sistema de reproducció social català girava entorn a aquestes escriptures i el valor dels dots aportats per les filles

en el moment del matrimoni pot ser considerat com un indicador no només de l'estatus de cada família sinó també de la seva capacitat d'estalvi. Doncs, bé, una comparació entre els capítols matrimonials signats per les famílies gironines entre 1806 i 1819 ofereix uns resultats que ens semblen força significatius. No només s'hauria mantingut el nombre de capítols matrimonials –el que faria poc visibles els efectes demogràfics negatius de la Guerra del Francès– sinó que les famílies gironines haurien mantingut la seva capacitat d'estalvi –que durant la segona meitat del segle XVIII hauria fet un resultat espectacular– i fins i tot l'haurien millorat. Aquesta mateixa tendència s'hauria donat entre els capítols signats per membres del grup social que sobre el paper ocupava l'esglaió més baix de l'esfera social, els anomenats treballadors, que eren els que signaven la meitat dels capítols matrimonials enregistrats (tant el 1806 i 1819).

El resultat d'aquest exercici ens porta a preguntar-nos si durant la Guerra del Francès no s'haurien produït transformacions importants, de caràcter tècnic, que haurien contrarestat i compensat els inevitables problemes econòmics. De vegades, les necessitats generades durant els conflictes bèl·lics creen les condicions necessàries per a la realització de salts qualitius en els aspectes tècnics. Aquesta tesi, que sembla irrefutable en les grans guerres del segle XX, en els països industrialitzats, també pot ser temptejada en el segle XIX, en societats encara bàsicament agràries. Per exemple, una hipòtesi de treball que s'ha desenvolupat per altres àrees de la península i que podria ser tinguda en compte en futurs treballs és la possible difusió de la patata. Sabem molt poc sobre la difusió d'aquest conreu. Les referències als

preus del mercat de Girona d'aquest tubercle apareixen força més tard, i es tracta d'un conreu que amb prou feines apareix referenciat en els contractes de masoveria. Però això no vol dir que els masovers i els treballadors de la terra no haguessin experimentat i conegut, molt abans, els avantatges del seu conreu per al consum familiar.

3. Sobre les possibles repercussions en la psicologia col·lectiva dels habitants de la regió

Finalment, no podem passar per alt que les guerres solen deixar una profunda petjada en les diferents psicologies col·lectives dels individus que conformen una societat, que també pot presentar caràcters molt diferents. L'època és important. Pierre Vilar situa a finals del segle XVIII les condicions propícies –diferents del context de les guerres del segle XVII, per exemple– per al desenvolupament d'una consciència patriòtica espanyola i desenvolupa per aquest període la seva interessant idea sobre el caràcter unanimitista –que no vol dir unànim– d'alguns fenòmens històrics.

El territori i, en aquest cas, el veïnatge, també és important. A l'hora de parlar d'efectes socials de la Guerra del Francès, hem de tenir en compte la importància que va poder tenir en la psicologia i la consciència d'uns individus el fet de viure dos conflictes bèl·lics successius –el de la Guerra Gran, durant el període 1793-1795, i el de la Guerra del Francès, durant el període 1808-1814– amb França, un país veí. Durant la Guerra Gran, part de la regió de Girona va ser ocupada pels francesos. Lluitar contra França volia dir, en el cas de la regió de Girona, lluitar contra el veí, el conegut, el país fronterer.

La identitat concreta de l'enemic, convenientment situada en el temps i en l'espai, també és important. França era el país veí, però no era un país qualsevol. El 1790 Francisco de Zamora fa constar, en el seu viatge per l'Empordà, que en el mercat de Figueres es parla de la Revolució Francesa. I recordo que em va impressionar força, veure en els arxius empordanesos de l'època, els mots "cituaien" i "cituaiena", mal escrits. La França del període 1793-1795 era la França revolucionària. La França del període 1808-1814 era ja la França de Napoleó. Lluitar contra França podia voler dir, en certa manera, lluitar contra el monstre, contra el país on es decidien grans coses, on es produïen canvis importants.

El fet que la Guerra –o les guerres– fossin contra França, en una època en què França passaria a representar el model de fi de l'antic règim, afegeix un valor específic al fenomen que estudiem. L'impacte psicològic que podia generar en els habitants de la regió de Girona l'experiència del domini francès va poder tenir una segona vessant que no va passar desapercebuda a Josep Fontana: durant aquells anys van ser qüestionats molts drets i rendes de propietat. Des del mateix govern es va qüestionar la propietat eclesiàstica i nobiliària i es van rebaixar quotes de delmes i de rendes. Els pagesos gironins, com a molts altres territoris de Catalunya i d'Espanya havien encetat ja un període de resistència al pagament d'aquestes rendes i delmes. El procés ara es veuria accelerat. I a partir del 1814 el declivi sembla ser inqüestionable. No podem pas dir que la crisi de la renda feudal fos una conseqüència de la Guerra, però sembla força indiscutible que la Guerra va incidir en la mane-

ra final de concretar-se aquesta crisi i el declivi definitiu. La Guerra del Francès es revela així no només com a element continuador sinó com a accelerador del canvi social que s'hauria iniciat uns anys abans, un canvi social que els historiadors han tendit a batejar amb el nom de “crisi d'antic règim” i que significa, de fet, l'avantsala de la revolució liberal.

El pas d'una societat d'antic règim a una societat liberal. Reflexions a partir d'un exemple.

No podem dir, doncs, que les guerres amb França endarrerissin el procés de revolució liberal o altres processos de caràcter modernitzant com ara el procés d'industrialització. La lluita dels gironins contra França no va significar una lluita de l'antic règim contra una nova concepció de la societat, representada per França. Durant la Guerra del Francès, els resistents espanyols van celebrar les primeres Corts modernes de la història d'Espanya i es va aprovar una Constitució que apel·lava a la modernitat i al progrés. Moltes mesures dictades per les Corts de Cadis van ser restaurades durant el període liberal.

Per entendre les conseqüències de la Guerra del Francès ens hem de situar en la Girona de 1814, però hem de mirar força més enrere i ens hem de situar en un espai més ampli que el de la ciutat de Girona. Perquè tenim indicis suficients per afirmar que molts processos “modernitzadors” havien començat molt abans. Per exemple, una de les mesures de les Corts de Cadis “per al foment de l'agricul-

tura” va consistir en declarar tancades totes les terres de propietat particular, però sabem que feia decennis que el camp català havia conegut un fort procés de privatització de terres i d’avenç de l’individualisme agrari des de mitjan segle XVIII.

Voldria resumir tot el que acabem de dir a partir d’un exemple. A la casa d’un dels homes més actius de Girona, el comerciant Francisco Rosés, hi havia exposat el retrat del seu cavall, “que había sido comido durante el sitio de 1809”. I entre els títols conservats hi havia el de Francisco Rosés d’haver participat en el setge de Girona. Ara bé, sabem que el 1809, aquest apotecari, nascut el 1754, havia exercit com a administrador del Reial Hospital Provincial de la Plaça de Girona, cobrant i sumant quantitats considerables –més de 15.000 lliures– a raó d’un ral per cada estada dels malalts.

No és estrany, doncs, que abans que acabés la Guerra del Francès, Rosés va comprar dos masos a dos propietaris arruïnats: el mas Parés de Sant Medir, a un flequer de Sarrià, i el mas Torre de Cerdà de Sant Daniel. En l’escriptura de compravenda, el 1814, el noble Josep Maria de Cerdà, cavaller i advocat de la Reial Audiència de Barcelona, va aduir com a motiu principal el fet de “hallarse la heredad con sus bienes en el estado más deplorable como que es inhabitable la casa”. L’heretat passaria a ser anomenada a partir d’aquell moment “Torre d’en Rosés”.

El procés d’ascensió social de la família Rosés havia començat molt abans de la Guerra del Francès, a mitjan segle XVIII, quan s’havia instal·lat a Girona Josep Rosés, un revenedor originari de Cervià de Ter, i culminaria molts anys després, quan un altre Rosés adquirís, gràcies al decret

desamortitzador, tots els béns i censos procedents del Priorat de Cervià de Ter.

Però quan el senyor Rosés va adquirir aquests béns, durant el període liberal, els veïns de Cervià de Ter van rebre un cop molt dur a les seves expectatives. Des de feia molts anys, els veïns de Cervià havien reivindicat el caràcter comunal de les terres dels arenys que des de mitjan segle XVIII s'havien apropiat els senyors del poble, un marquès i el prior. Durant la Guerra del Francès, el menestral Pere Piernau, que exercia com a regidor del poble, va arrendar les terres entre els veïns. Pel que fa al delme de Cervià de Ter, l'arrendatari del govern francès s'havia posat d'acord, amb el rector de Cervià, a exigir només una vint-i-cinquena part dels fruits. Després de la Guerra, els veïns van ser expulsats de les terres però l'Ajuntament, amb Piernau al davant, van reprendre el plet que havien entaulat amb el prior pocs anys abans de la Guerra.

No em toca a mi parlar de fins a quin punt l'experiència de la Guerra va ajudar a consolidar el sentiment de pertinença a un mateix poble, a una mateixa pàtria, però l'exemple del senyor Rosés i els veïns de Cervià de Ter mostra que a molts contemporanis la Guerra va posar en evidència la societat tal com era, amb les seves desigualtats socials, amb el seu dinamisme social. Veiem, doncs, que d'una manera que podria semblar força paradoxal, l'estudi d'una ruptura, com sempre és una guerra, ens ajuda a prendre consciència del caràcter gradual –no brusc– de la fi d'una societat d'antic règim a una societat nova. Les darreres recerques semblen indicar que, a diferència del que havíem tendit a suposar, la Guerra del Francès no va pas desencadenar aquest

procés, que el procés de desmantellament de la societat d'antic règim s'havia iniciat molts anys abans. Però la lliçó que es desprèn d'aquestes recerques no és pas banal, fins i tot per a aquells estudiosos centrats exclusivament en el fenomen bèl·lic: com podem pretendre analitzar adequadament les característiques de la Guerra –i valorar-ne els seus efectes socials i econòmics– si no coneixem bé el context social on es va iniciar i desenvolupar?